

Fase 2a (el recorregut): estudi i formulació. L'any 1996 es van publicar les Actes de les Jornades de 1995 amb el títol provocador *El nord-occidental entre dues llengües?*. El contingut era força variat; Turull en destaca, a més de la conferència inaugural de Joan Solà i de la conferència de Mila Segarra i M. Dolors Farreny, en què es donava un primer pas per definir un model estàndard per a aquesta varietat, les comunicacions de Sílvia Romero i de Josefina Carrera-Sabaté, dedicades a aspectes concrets de l'estructura del nord-occidental, a cavall entre la descripció lingüística i la vinculació a un possible model estàndard.

Un munt de publicacions apareixen els anys següents; entre 1998 i 2005; particularment, destaquen les d'autors relacionats amb el grup de recerca que partia de l'històric Laboratori de Fonètica liderat per Joan Julià-Munné. Turull subratlla, també, l'aportació de Ramon Sistac a finals dels 90, una reflexió global molt ben contextualitzada, gràcies a la pluralitat dels seus coneixements, que es focalitzava en la relació entre el procés d'estandardització i el català nord-occidental (i no pas en l'estandardització del català nord-occidental).

Fase 3a (l'actualitat): desplegament i normalització. La fase es pot caracteritzar per l'aparició de nous autors (Valls, Massanell, Ferrer, Ulldemolins) que, junt amb Sistac i Carrera-Sabaté, han anat publicant diversos anàlisis a cavall de la dialectologia i la sociolingüística dedicades a avaluar l'impacte efectiu de l'estandardització en la realitat lingüística dels parlants. Turull observa, altrament, que al costat de la relativa normalització d'aquests darrers anys perdura encara la visió, folkloritzant i anties-tàndard, de la «Lleida carrinclona». Però es pregunta si una dicotomia d'aquest tipus no forma part, en últim terme, d'una certa normalitat.

A manera de conclusió, l'autor advoca perquè es consolidi una assumpció doble: de l'estàndard per part dels nord-occidentals, i del nord-occidental per part de l'estàndard general. I perquè, en definitiva, es trenquin «les barreres mentals que encara puguin subsistir entre dos mons que, Panadella enllà o Panadella ençà, cada vegada són més a prop». Que així sia.

Sebastià BONET
Universitat de Barcelona

ALBERNI, Anna / BADIA, Lola / PINTO, Raffaele (ed.) (2020): *El pensament d'Ausiàs March*. Barcelona: Reial Acadèmia de Bones Lletres, 300 p.

En la coberta del llibre, al costat de la bella imatge que reproduïx el poema 39 del Manuscrit 201 de la Biblioteca Universitària de Saragossa, llegim una breu presentació del volum, en què es consigna el tema-clau d'aquesta investigació: «Ausiàs March és un poeta que pensa, i que vol pensar amb precisió, inventant-se els propis instruments retòrics». Aquí tenim una confirmació del títol general del llibre en què figura la paraula essencial: «El pensament». En aquest volum (300 p.), estan publicades les comunicacions redactades per deu col·legues de les universitats de Barcelona, Siena i València, tots autors de llibres, assaigs o articles consagrats a l'obra poètica d'Ausiàs March. En sis casos, la llengua és el català, en tres casos és l'italià i, en un sol cas, la llengua de l'investigador és el castellà.

No es pot parlar d'una divisió del llibre en sectors clarament delimitats, ja que destaca sobretot aquí la unitat de la recerca sobre el pensament marquià. Malgrat tot, hem identificat tres moments essencials. En primer lloc, llegim tres comunicacions veritablement magistrals, en què els investigadors analitzen la noció mateixa de «pensament» amb tots els aspectes que implica aquest substantiu (intervenen Anna Alberni, Pietro Cataldi i Cèlia Nadal Pasqual). En un segon temps, els articles consisteixen en estudis detallats però també sintètics d'alguns poemes de March, en funció del tema fonamental del pensament (Raffaele Pinto, Francesc J. Gómez, Antonio Gargano i Lola Badia). Els tres últims textos es refereixen a la posterioritat d'Ausiàs March (Guillermo Serés, Vicent Escartí i Rafael Roca): aborden canvis temporals, però la recerca té sempre les mateixes exigències.

Cada un dels col·laboradors es val d'una bibliografia molt rica i diversificada: d'una banda, figuren els treballs més antics i més brillants que contenen encara noves pistes d'investigació (Martí de Riquer i Pere Bohigas) i, de l'altra, els treballs més recents (Torró, Cabré...), que són la prova evident d'una forta continuïtat de la reflexió sobre la poesia d'Ausiàs March.

Abans d'arribar a una lectura sintètica del llibre i abans de senyalar algunes pistes de recerca sobre la noció de «pensament del poeta», convé presentar cada una de les deu comunicacions.

El text d'Anna Alberni, «El pensament d'Ausiàs March: forma, tradició, recepció» (p. 7-28), és remarcable. Consisteix en una presentació general del volum i de tots els investigadors. Anna Alberni aconsegueix analitzar les formes dels poemes, i els mots que tenen un paper decisiu en les cobles i els versos. No fa únicament un estudi del tema principal, ja que interpreta de manera molt personal perquè sigui més clara la lectura d'aquest llibre dedicat a Ausiàs March: «Esperem que els capítols que segueixen ajudin a entendre el pensament de March amb una mica més de claredat» (p. 25).

Ara hem de fer una lectura directa dels altres nou col·legues, i començarem amb el text de Pietro Cataldi: «Ausiàs March, un poeta che pensa» (p. 31-51). Aquest treball és molt brillant: la cultura filològica de l'investigador (Nietzsche, Kant...) el condueix a la lectura molt eficaç del psicoanalista Ignacio Matté Blanco. És excel·lent l'anàlisi dels poemes i destaca la interpretació de tot el que és inconciliable amb el pensament (p. 36, p. 37...).

Cèlia Nadal Pasqual ens presenta «El pensament sincrònic en l'obra d'Ausiàs March» (p. 53-75). Aquest text, sempre molt original, consta de quatre parts redactades amb elegància i rigor: «Més concretament, proposo les categories de la sincronia i de la diacronia [...] per abordar dues modalitats de l'experiència cognitiva del subjecte: [...]» (p. 53). A la Bibliografia figura un llibre essencial: *La poesia del pensament*, de Georges Steiner (p. 74).

En la seva comunicació, «March: il dialogo con Dante» (p. 77-107), Raffaele Pinto demostra la importància capital del contacte de March amb Dante: «L'ipotesi che provo a verificare in questo studio è che Dante rappresenti per March il principale punto di riferimento» (p. 79). L'investigador analitza el llenguatge amb rigor, citant els poemes de March en funció de *Vita nuova* i de *La Commedia*. Llegir una ponència com aquesta és un doble enriquiment, ja que ens condueix a renovar la nostra lectura de la poesia de March a partir d'un coneixement molt refinat de l'obra de Dante per part de l'analista.

Intitulada «La meditatio mortis d'Ausiàs March: lectura del cant CXII» (p. 109-147), la comunicació de Francesc J. Gómez consisteix en una reflexió sobre la mort en el poema CXII d'Ausiàs March. Una lectura molt atenta permet d'identificar «les principals idees constitutives del pensament d'Ausiàs March sobre la vida i la mort». (p. 109). Francesc J. Gómez demostra que, si March es val de «l'aristotelisme escolàstic», «la seva axiologia tendeix a l'ideal de virtut de l'estoïcisme dins un marc de creences cristià» (p. 109). Molt ben estructurat, aquest article consta de quatre parts i el lector admira, sense reserva, la claredat de l'anàlisi textual efectuada.

Antonio Gargano presenta una comunicació molt convincent: «Per una lettura di “Així com cell qui.n lo somni.s delita”, tra “cant a la follia” e “control de la raó”» (p. 149-177). Es val d'un poema inicial de March, molt llegit i comentat, i tot seguit proposa la seva hipòtesi: «il presente lavoro propone una lettura dottrinale della canzone» (p. 149). Afegeix: «Tale lettura tuttavia, parte dal presupposto che la forte componente dottrinale sia al servizio del canto» (p. 149). L'estudi d'Antonio Gargano és excel·lent, molt obert de cara als diversos comentaris que ha suscitat el poema inicial. Els especialistes de l'obra de March apreciarien molt la nota 28, que menciona el gran investigador anglès Arthur Terry (p. 165).

Sempre llegim els nombrosos treballs de Lola Badia sobre Ausiàs March amb un innegable plaer. En «Ausiàs March i les tenebres de l'amor» (p. 179-199), la presentació del tema central és perfecta, i el comentari sobre els textos, d'una excepcional riquesa; raonaments i deduccions van sempre acompanyats d'eventuals clarificacions dedicades als lectors i que podrien contradir les conclusions de la investigadora. Lola Badia «posa en relació l'horror del poeta davant de la dimensió carnal de l'amor, [...] amb el pensament escolàstic i les tradicions literàries del seu rerefons cultural» (p. 179). Després del text, que consta de quatre parts, podem consultar una riquíssima Bibliografia (p. 196-199).

Arribem a una tercera part d'aquest volum dedicat al pensament d'Ausiàs March. Tres comunicacions es refereixen aquí a la posteritat del poeta. Aquest tema ens sembla molt interessant perquè suggereix noves vies d'investigació, és a dir, nous llibres, articles i col·loquis, en el marc de la literatura comparada.

La ponència de Guillermo Serés ens obre nous horitzons poètics: «Del "gest" de Ausiàs March al "gesto" de Garcilaso y a la gracia de Fray Luis de León: la pervivencia de un motivo dinámico» (p. 201-231). La reflexió sobre la presència del mot marquià, "gest", en poemes escrits en castellà per alguns grans poetes castellans, dona lloc a un text molt dens i molt subtil que consta de sis parts: «El vehiculum animae» (p. 203-207), «Los movimientos del alma» (p. 207-209), «El impulso amoroso hacia el "sobirano bé"» (p. 210-214), «La anulación de la *virtus aestimativa*» (p. 214-220), «El "gesto" de Garcilaso» (p. 220-224), «La belleza y la gracia» (p. 224-228).

Intitulat «El pensament sobre Ausiàs March de l'edat mitjana a la Il·lustració» (p. 233-254), l'article de Vicent Josep Escartí és «una revisió a l'interès per l'obra i el pensament de March des del segle xv al xviii» (p. 233). Són excel·lents les pàgines dedicades a «l'edició/traducció de Romani» i «a la traducció de Montemayor» (p. 239). La Bibliografia (p. 252-254) conté llibres i articles essencials, per exemple els de Marco Antonio Coronel i Antoni Ferrando.

Arribem al darrer text publicat en *El pensament d'Ausiàs March*: «Sis poetes vuitcentistes admiradors d'Ausiàs March» (p. 257-295): el seu autor és Rafael Roca. Ens han interessat moltíssim els comentaris de «mitja dotzena d'escriptors catalanoparlants» que celebren Ausiàs Marc durant el segle xix: tres balears, dos valencians «i un principatí —Victor Balaguer» (p. 255). Després de la Bibliografia (p. 273-275), llegim un Apèndix que ens sembla molt pertinent i enriquidor perquè inclou els vuit poemes que els sis poetes esmentats van dedicar a Ausiàs March entre 1858 i 1874.

Es podria organitzar un col·loqui sobre la posteritat de March durant el segle xx i també el xxi. Caldria veure el que fan els poetes, els traductors i els crítics, a partir de la paraula de March. Només cal citar versos que figuren en els poemes d'avui entre el títol i el primer vers d'un poema; així, per exemple, en *El Castell de la puresa*, de Pere Gimferrer (Barcelona, Proa, 2014, p. 43):

Lai

Adéu-siau, vós mon delit...
Ausiàs March

Si per tant de dolor i per tantes gemmes
No hem sabut viure més que de biaix,

Farem una darrera suggestió: potser seria necessari associar sempre el pensament del poeta —dels poetes— a l'indispensable llenguatge —pensat— que resulta d'un treball sobre els mots per a esdevenir poema, doncs poesia.

Marie-Claire ZIMMERMANN
Sorbonne Université

ALOMAR, Gabriel (2018): *Articles d'El Poble Català (1907-1908)*. *Obres completes IV*. Introducció als articles del volum i cura de l'edició: Pere Rosselló Bover. Palma: Institució Francesc de Borja Moll, 422 p.

ALOMAR, Gabriel (2019): *Articles d'El Poble Català (1909-1910)*. *Obres Completes V*. Introducció als articles del volum i cura de l'edició: Pere Rosselló Bover. Palma: Nova Editorial Moll, 560 p.

ALOMAR, Gabriel (2020): *Articles a La Veu de Catalunya (1899-1906)*. *Articles a El Poble Català (1911-1916)*. La pena de mort i altres assaigs. *Obres Completes VI*. Transcripció dels articles i estudis introductoris de Sebastià Sansó Jaume i Pere Rosselló Bover. Palma: Nova Editorial Moll, 483 p.